

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 10.

У НОВОМ САДУ 10. МАРТА 1888.

ГОД. IV.

ТАТА.

ЦРТА ИЗ САРАЈЕВА.

НАПИСАО Ђ. ЈОВАНОВИЋ.

I.

Кад се оно разнесе глас о њојзи, жалио сам је. Још се могла поправити, ал' као да је радила некеме уз пркос. Много се тада по Сарајеву о њој проносило, а она ни у шеснаест...

— Тата апикује са оним дошљом! — говориле су њене другарице међу собом.

— Са којим то, Јованка?

— Има л' ђозлуке? — подсмехну се Мара.

— Има, Маро, и то само на једном оку. Ђаво би ју знао, како може с њим да апикује? Не бих га ја могла погледати, да се не смијем. Прави Швабо од пете до главе! Онај високи шешир стоји му баш к'о мени фес арнаутски. Па тек она брада! К'о да је од пљеснива дувана начињена. А Тата мисли, нигдје га нема.

— Е, па само кад је господин! Знаш, да је увијек говорила, да мора бити госпоја.

И послје се све више о Тати говорило. Другарице је се почеше клонити.

Десио се ја једном пред »Европом«, кад је на улици исмијаше.

Јованка и Мара гледале нешто у излогу Протестанова дућана, а Тата изиђе из дућана, наслони руку на Марино раме и придружи им се.

— Шта вам се то допало? — запита их.

— Твој Швабо!

Па се измакоше од ње.

— Е, гле! Допада вам се?

— Да бог ме! Особито брада!

Па се заценуше од смија.

Послије одоше, а она оста збуњена.

Стала и замислила се...

Оне црне очи засвијетљеше, рекао би, још

више поцрњеше, а уснице јој се напућише, као да ће заплакати... Либада јој везена спрам сунца затрепери, а кадива поче да се прелијева, као трава кад је повјетарац залелуја. Груди јој се дижу и тону...

Осврну још једном главу за својим другарицама, па онда снажђено оде кући...

II.

Ни један Сарајлија из главне улице не би отишао на Козји мост беспослен. Ја неко вријеме уобичајио, па немам глади, док не одем.

Обично пролазим Алифаковцем. Тамо стоји и Тата. Често је виђам пред уличним вратима, гдје шупљика или златом везе чеврме.

Нека ме чежња поче морити, да се с њоме проразговарам и да јој кажем, шта се о њојзи по вароши говори...

Тога ради баш се једном упутих горе.

Она сједи пред кућом на трави. Сад се не сјећам, шта је радила.

— Добра ти срећа, Тато! Како ти? — поздравим ју.

— Добро. Како ви? — упита ме.

— Ето, баш амо пођох до тебе.

— До мене?! — а сва поцрвјећела.

— Да! Хоћу, као брат сеји, нешто да ти кажем.

— Можда бих погодила?

— Онда још боље.

— За барона?

— За њега.

Обоје заћутасмо...

Ја збуњен почнем:

— Чула си шта говорим?

— Све...

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

— Па није ти жао?

— Јесте.

— Овани га се једном.

— Не могу.

— Зар ти је тако мио?

Она плану:

— Видите л' овај курјук косе и ове очи моје, па то бих дала за њега. Та, цијело ово бијело Сарајево да ми даду, да га само три дана не видим, па не бих могла примити, јер бих свиснула.

— Ал' ће те преварити.

— Онда с њим нијесте ни једне ријечи говорили. Не знате барона ни по лицу, а камо ли по срцу његову...

— Тато! Ти си лијепа, ал' си несрећна!

— оте ми се из уста готово љубавна ријеч.

Она се насмија:

— »Све ћу клети, само срећу не ћу, јер сам срећу сама изабрала!»

Онда устаде и пође...

— Па збогом, Тато! Ал' још једном кажем ти: Остави се тог ашиковања. Туђинац је то, па он нема меких осећаја. У туђини срце отврднуло, ... ни на твоје омекшати не ће...

Она се само смијала и махала главом, да не вјерује...

Тако се растанемо.

III.

Прошло је већ неколико недјеља, како нијесам ишао на Козји мост.

За Тату сам много слушао.

Било је и таквих гласова, које нијесам могао вјеровати...

Чуо сам чак, како јој мајка хоће из куће да пртља. Нема мира од барона; никад из куће не избива...

Чуо сам и за неку завјеру на барона, ал' му никад нико не нашкоди...

Баш сам о Тати мислио, а моја газдарица уђе ми у собу.

Честита је то старица, ал' научена на оно старинско вријеме, кад су дјевојке и са нашим момцима само кроз одушку говориле, а на странца ни погледати, као да је кужан.

И она је за Тату слушала. Чудила се. Увијек је клела.

Уђе ми сва усплахирена:

— Јој, синко, земља јој црна кости изметала! Јој, мајка јој невољна жалосна била!

— Чија то?

— Тролетница ју тресла, кад нема срама бар од мене старе. Муња је спалила и с њим!

— Ко?

— Тата! Сунце јој потавњело до мало дана!

— Због чега?

— Ено је, прође с оним утегнутим пеливаном, с оним Швабом, прође без феса и либаде, у швапској оправи к'о она ... Боже ми 'прости овакој старој!

— Нека је, баба!

Она ме погледа преко ока, па изиђе из собе. Ја испушим цигару, па пођем, а сам не знам куда.

Упутио сам се новом цестом на Козји мост.

Полако сам се пењао уз бријег горе.

Изиђем на ону страну, да погледам по романтичном планинском крају.

Иза цбуна зелене љесковине чујем Татин глас:

— Шта ћеш више? Зар се нијесам и мајци омразила, теби да угодим?

— Па што ми онда то одбијаш? Ја сам богат. Можемо ма гдје живјети. А и да нијесам, могу свагда бити чиновник као и овдје.

— Не бих могла у туђем непознатом свијету живјети.

— Мене опет стид од чиновника, да те овдје узмем.

— Па баш ради тога преобукла сам и оставила своју лијепу народну ношњу, а замијенила је овим тијесним лајбом и неспретном туником, а то све, што си ти хтио.

— Па учини ми, чедо, још и то.

Онда видјех кроз лишће, како јој је обгрлио бијели врат.

Она му наслонила главу на груди, па се замислила.

Приђем ближе и легнем за другим цбуном тек два корака од њих.

Да се нијесам ни крио, не би ме опазили, како се занијели својим осјећајима.

— Још се нијеси промислила, миловане моје!

И пољуби јој густу косу.

— Јесам.

— Па?

Једва чујем њену реч:

— Хоћу.

— Па што си се поплашила тако?

— Ти ме можеш преварити.

— Ја? Никада!

— Закуни ми се мајком својом.

— Кунем се!

И хтједe да јој пољуби оне лијепе уснице.

Она се измаче и поче плакати.

— Ох, мајко! И тебе у невољи да оставим?

Ја провирим кроз лишће на барона.

Дрхтао је као прут. Очи му час зачкиље, час их избечи. Зној му капље са чела.

Тата врису.

— Шта је? — а глас му дрхће.

— Јој! Како си страшан!

— Страшан... страшан... Ја? — на про-
трља знојавно чело. — Дај ми руку! Тако.
Дакле идемо ноћас, ... знаш, Тато, ноћас...

Њој поблиједеше усне.

— Не, бароне! Не ћу! Не вјерујем ти већ
више. Преварићеш ме! Да се прво овдје, ма
и тајно, венчамо, па онда.

Мени одлану на срцу.

Барон се обрегну:

— То не може бити!

— Него?

— Онако, ако хоћеш?

И онда дуго ћуташе.

Тата прекиде тишину.

— Љут си нешто?

— Ти си узрок томе? Што ми не верујеш?

— Српкиња сам, па ми је образ и од вјере
већа светиња. Дуго смо већ овдје, хајд'мо!

Устали су и отишли, а на моју засједу и
не погледаше.

IV.

Сјутра се по Сарајеву развијело, да је
барон са Татом код Лапишнице ашиковао,
»ашиков'о, лице обљубио на срамоту остарјеле
мајке«...

Мени се крв следила, кад сам чуо.

Ја бијах свједок свему. Па знам, да тај
глас није истинит.

Морао је сам барон то у своју корист раз-
гласити.

Одем кући и напишем му ово писмо:

— »Господине бароне! Тата вас до лудила
воли, ради вас заборавила је и на свој род и
на вјеру, а ви ју обмањујете и радите, да је
упропастите. Свршите с њом што прије као
поштен човјек! Свједок сам оног, што сте јој
јуче говорили, па дајте јој вјеру своју ил' пред
вашим ил' нашим олтарем. Вјенчајте се!
Ако то не ћете, оставите је на миру, или се
добро држите, шта вас море снаћи, кад се поћу
кући упутите. Море вас лако Бистрички поток
снијети у Миљацу. — Марко Петровић.«

Још тај дан чуо сам за барона, да се не-
куд спрема. А сјутри дан у десет и по сахата
одлази железницом на допуст.

Послије га већ нико није видио.

V.

Нијесам ништа Тати о томе говорио, ал'
она је чула од других, да је барона нестало.
Онда јој се тек почеше смијати.

Сирота, кајала се, а у кајању успомене
јако срце тиште...

Неколико дана није прошло: око јој по-
тавњело, а лице подбуло.

Плакала је дан и ноћ.

Да л' за бароном ил' што не послуша при-
јатеље и другарице?...

Највише је морало бољети, што сви вјеро-
ваху у измишљене гласове.

О, њен је образ тако чист! Јуначки га је
очувала!...

А зар није смјела љубити?

Онда је срце криво.

ОМОРИКА.

У дубини тавних гора, где широка липа мири,
Усамљена оморика црне своје гране шири.

Њено тавно тужно лисје на вечну те тугу сећа...
Ах, ја знадем њену прошлост, к'о и прошлост другог цвећа.

Видиш оне развалине на висини тавних гора?
То су трошни споменици разорених царских двора.

С горком тугом бацајући сузни поглед у долине,
Царски син је, давно некад, жељно глед'о са висине.

А у вече певао је сетну песму пуну бола,
И на њу се одзивала друга песма одоздола —

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Цар је слуш'о песме ове, па у гневу и у жару
Он затвори свога сина у високу кулу стару.

С горком тугом бацајући сузни поглед са висине,
Царски син је, од тог дана, жељно глед'о у долине.

Тамо густа липа мири и свилена блеје стада,
И хори се тужна песма, што пастирка пева млада.

Она зове свог драгана, што у тврдој кули чами,
И песма се болно хори по вечерњој, тихој тами.

И песма се болно хори, и болнији гласак бива,
Ал' на њене сетне гласе одговора нигди жива!

Векови су прохујали и провели бурне дане,
И сурвали сјајне куле и капије и дворане.

Сад се напрат тамо диже и с рујина шушти стари,
А над њима, са грактањем, ор'о кружи и шестари —

А под брдом луг од липа заношљиво, слатко мири,
И у густом, вечном хладу оморика гране шири.

Њено тавно, тужно лисје на вечну те тугу сећа,
Ал' ја знадем њену прошлост, к'о и прошлост другог цвећа.

Ова црна оморика над њеним се диже хумом,
Она значи вечну тугу и пева је с тихим шумом.

Војислав.

О КНЕЗУ ЛАЗАРУ.

РАСПРАВЉА И. РУВАРАЦ.

(Наставак.)

Нећу чекати, да ми други, непријазни ми *овде* и пријазни ми *тамо*, чепркају плеву и сламу, што сам у овој расправи у последње време, а све ишчекујући неке турске повесне изворе, нагомилао, већ ћу сам да растурим, разбацам ту гомилу плевe и измлаћене сламе и предам ветру, нека је вијор-ветар разнесе на све четир стране, те да гувно остане чисто а од оне плевe и сламе да не остане ни труни, ни трага!

Разметнувши, растуривши поменути гомилу и бацивши плеву и сламу на ветар, нашао сам, да сам *прегледао*, како сам умео и колико сам могао, *риштанске и турске изворе за повест о боју на Косову*, и да сам већ почео и расправљати повест ту, утврдивши пре свега, да се бој тај на Косову, у којем су пала два цара, турски цар Мурат и српски кнез Лазар, *био и свршио дне 15. Јунија (на Видов дан, у сторник) 1389. год. од рођ. Хр. XII. индикта, у подне или око једног часа после подне*

А сад ћу да продужим расправу и да покушам расправити питање: ко је, кад је и како је уморио

турског цара Мурата на пољу Косову поменуते године и поменутог дана?

Одговарајући на то питање, мислим да се не морам обазрети на оно, што је шпански поклицар г. 1404. забележио, ни на оно, што је Спандунђин записао (Horf, Chroniques Gréco-Romanes p. 322.—323.) и даље мислим, да се ни оне речи, које је монахија Ефимија на покрову кнеза Лазара везом извезла, и које гласе: *„И змиа оубилъ неси“* (кнеже Лазаре!) нити пак она верзија српскога летописца: *„сви кнезь Лазарь оуби цара Моурата“*, не могу узети у буквалном смислу, то јест, да се не може тврдити, да је сам кнез Лазар убио цара Мурата, већ да се према сугласном казивању Константина философа, Дуке и Лаоника, а у неколико и турских повесника Нешрије и Садудина узети мора, да је цара Мурата убио један благородан и господару свом кнезу Лазару одан и веран Србин. А ко је и отгуд је родом био и како се управо звао и називао тај Србин, и да ли је он био зет кнезу Лазару? — то на сва та питања можеш такођер наћи одговора, али тек у познијих писаца.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Дифрен, позивајући се на Орбина и Лукаревића, пише (сар. V. 66.) да је кнез Лазар дао кћер своју Вукосаву за жену Милошу Кобилићу „Milosco Choba(i)lichio, viro nobili ex Tientisco, oppido versus Novipazarum orto, quique in Lazari despotaе aula fuerat educatus“.

Дотично место у Лукарићевим аналима (стр. 68.) гласи: „Vucosava (дана) а Milose Cobilich“ а мало ниже: „Milose Kobilich, Barone di Tientiste in Helmo (Хуму), genero di Lazaro“. А шта други, од Дифрена призвани, Орбин о том каже, ја не знам. јер ми у овај пар није при руци историја његова, но Пејачевић пише на стр. 327.: „Quartam filiarum Vukosavam Milos Cobilichio ex oppido Tientisco, praecipuae nobilitatis et fortitudinis heroi, in aula Lazari educato, collocatam fuisse, auctor est Orbinus“.

И сад, кад случајно наиђеш, драги читаоче, на оно место у Рајићевој Историји (III. 11. у примедби), где се каже: „Милошъ храбрый и славный въ полцѣхъ Лазаревыхъ воинъ и полководецъ, не былъ простаго рода, но благороденъ и благоначитѣль въ веси Тентишко близъ нова Пазара рожденъ отъ благородныхъ родителей, и воспитанъ издѣтска во домѣ Лазаревѣ, за храбрость же и мужество сподобился быти и зять царевъ“, — одмах ћеш знати, откуд је узео то наш Рајић.

А Павао Ритер (Витезовић) зна осим тога још и то, од кога је рода и племена био Милош и зашто се назвао „Кобилић“ он. У „Serbia illustrata“ §. 12. пише Ритер: „Collocaverat Lazarus princeps Vukosavam Milošae Kobilićio in matrimonii societatem. Erat autem Miloš adolescens nobilissimus ex genere Obrenoviciorum in Tientisce prope Novipazar claris ortus natalibus in Lazari aula educatus, apprimeque militariis exercitiis excultus. Inde autem Kobilićii nomen traxit, quod pro gentilitio stemmate tria equarum albarum in rubeo scuto colla gestaret.“

Фра Андрија Качић у Разговору угодном народа словинскога (млет. издање од год. 1801.) пише на стр. 43., да је Вукосава пошла за Милоша Кобилића из Новог Пазара а на стр. 146. помињући кнезове и властелу народа словинскога, спомиње и „Cobilich od Novoga-Pazara“; od ovoga plemena bij veliki vitez Milose Cobilich, koji ubi cara Murata na Kosovu polju“, — а у „писми најпоследњој од славне Босне“ одговара и карајући довикује сама Босна старцу Мјеловану:

„Ко је био Марко Краљевићу,
„Ко ли витез Милош Кобилићу,
„Ко бијаше Реља Бошњанине,
„Омуђевић јунак од старина?
„Ко је био Бранковићу Вуче,
„Ко л' старином Кастриотићу Јуре,
„Ко ли јунак Зриновићу Бане,

„Ко л' делија Косарић Стјепане?
„Него млади старином Бошњаци,
„Ол' Бошњаци оли Ерцеговци!

А другу једну песму, „писму од Кавалира Марка Ивановића из Доброте од Буке Которске“, почиње фра Андрија овако:

„Босна слави Рељу Бошњанина,
„Сењ бијели Иву Сењанина,
„Унгарија Сибињанин-Јанка
„Булгарија Краљевића Марка,
„Ерцеговци Милош-Кобилић,
„Рвањани Бана Зриновића,
„Све Крајине два Ивановића
„Два од Буке кнеза и витеза, и т. д.

Ето ти облак сведока и каквих сведока и каква су господа та већином наша словинска господа: апати и поклицари, витезови и фратрови и богословци, који као из једног грла довикују ти, Србине и српски сине, тврде и сведоче, да је Милош Кобилић, који је убио цара Мурата, био родом из Тијентишта у Херцеговини¹⁾ и да се он прозвао Кобилић за то, што су му у грбу биле три кобиље главе; и према множаству тих сведока и њиховом једногласном исказу смеш ли се ти, српски сине, помолити и казати, да то баш није истина, но да је истина оно, што наш народ верује, а народ, (наравно српски пук а не словински народ) верује, као што Вук твој у Речнику под „Двориште“ и „Обилић“ и Милићевић у Кнежевини Србији стр. 426. уверавају, „народ верује, да је Милош Обилић био родом из Поцерине и да су му у Дворишту били двори, и да га је тамо у планини нашао цар Степан, и народ зна, зашто се он зове Обилић, и да по томе Милош није био Херцеговац већ Поцерац.²⁾ Но народ, опет исти тај српски пук, на другом месту, н. пр. око Рудника прича и верује оно исто, што народ у Поцерини прича и верује о Милошу чобанчету и народ око Рудника само се у том не слаже с Поцерцима, што каже, да је цар Степан наишао на Милоша у Рудничкој планини и да је он одонуд био родом, те да по томе није био он ни Поцерац ни Ерцеговац већ баш Рудничанин. То је, дакле, проста пучка прича, која путује од места до места, од уста до уста, те се удешава по жељи пучка, којем се прича и који прича.

¹⁾ Jireček, Handelsstrassen und Bergwerke etc. S. 76: „Bei dem Ausgange aus dem Passe zog man bei der Station Tientiste (von tenta=tentorium; Zollamt 1450.) vorbei, wo heute noch ein gleichnamiger Han steht“.

²⁾ Kanitz, Beitrage zur serbischen Alterthumskunde, Wien 1865. I. Trojanovgrad p. 3. Höchst wahrscheinlich war es einst auch der Sitz des berühmten Schwiegersohns Car Lazars, des vielbesungenen Miloš Obilić, welcher nach der Tradition bei dem Dorfe Dvorište residirt haben soll“. И Херцбегр (Gesch. der Byzant. etc. S. 506. Note 1.) зове Милоша „der serbische Ritter Miloš Obilić von Trojanovgrad“.

Норни оно, што је Орбин и Лукарић записао и што по њима Дифрен и Витезовић, Качић и Рајић, и по овоме Енгел, поседају и пишу, нема бољег основа: и то је узето или из усменог причања или из каквога босанскога фратарскога родослова и грбовника, а у ствари је то тако исто измишљено, као што је смишљена она пучка прича у Поцерини и око Рудника и т. д.

Ако те дакле, Србине и српски сине, упита и лепо те замоли когод, да му кажеш, где се родио и којег је рода и племена био и у чијем је двору одрастао и одхранио се онај Милош Србин, који је убио турскога цара Мурата, а ти му одговори, — немој се стидити, јер није срамота казати и признати, да не знаш — одговори му, да не знаш, и откуд да знаш то ти, кад ни српски ни грчки писци, који су живили у XV. веку, нису то знали, јер нису казали нити записали, где се и од кога се родио Милош, који уби турског цара Мурата.

И ако те тај исти даље или ако те други ко запита: је л' Милош тај био зет кнезу Лазару, а ти му с места одговори, да није био, јер друкчије не можеш одговорити.

Одмах у почетку ове расправе казао сам, колико је кћери имао кнез Лазар, и за кога је удао он четири кћери своје, или другим речма казао сам, да су зетови кнеза Лазара били: 1. Вук Бранковић. 2. Бугарски цар или царевић. 3. Ђурађ Срацимировић и 4. Никола, бан мачвански, син палатина угарскога Николе Горјанскога, који је и сам после палатином постао.

Из листина зна се, да се Вукова жена звала *Мара*, а Ђурђева *Јелена*, и да је Јелену преживела сестра *Деспина*, но за ким је била ова последња, то из листина не дознајемо. Што се бугарскога цара тиче, то старије и боље сведоштво за то, да је кнез Лазар једну од својих кћери удао за Шишмана, цара бугарског, нема, него што је она Грка Лаоника на стр. 53. Летописци наши забележили су само, да је друга кћи Лазарева дана цару Шишману бугарском. Но Орбин пише, да је *Деспина* прво била за Шишманом а после за Ђурђем Срацимировићем, а Лукаревић опет, и то на стр. 53.: „Scisman, come si legge in Laonico, si marito con *Scaria* (биће штампарска погрешка место *Maria*) figliuola di *Lazaro*, conte di *Servia*“, а на стр. 68. помиње свих пет кћери Лазаревих и то *Мару* удату за Вука Бранковића а *Марију* за Шишмана, цара бугарскога. Но може ли се узети, да је кнез Лазар имао две кћери једнаког имена: Мару и Марију? Лукаревић помиње Лаоника но од њега није могао дознати он за име жени Шишмановој. У бугарским споменицима помиње се „кира Марија, благодјелница царица Јоана Шишмана, цара

бугарскога“ (Временик књ. XXI. Гласник XXV. 301.) но мати те Марије не зове се и није била наша кнегиња Милица (Јевђенија-Јефросима) већ Десислава, „госпожда Десислава, мати благодјелнице царице Марије вел. цара Јоана Шишмана, „наречена вь аггелскомъ образѣ Дебора“.

Хамер исправљајући у X. свесци гдекоје погрешке своје, учињене у I. свесци своје повести османског царства, вели на стр. 661., да је турски повесник Нешрије на л. 75. управ овако казао: „Der Kaiser befahl, dass sich die steuerbaren Ungläubigen rüsten sollen; die von Güstendil und Serradsch waren bereit, aber zwei Ungläubige empörten sich und kamen nicht, der eine Susmanos, der Sohn von Sendaros (син Александров), welcher für seinen Sohn die Tochter des Fürsten Lazar erhalten hatte, der andere der Fürst von Dobrudscha etc.; али што је рекао Хамер на стр. 366. I. свеске: „die Verwaltung von Smyrna übergab er (Бајазит) dem Alexander Sisman, dem Sohne des servischen Königs Lazar, der als Moslim schon früher mit der Statthalterschaft von Ssamsun betraut worden war“ и што је у истој свесци на стр. 376. написао: Mohamed trug dem Statthalter von Ssaruchan, dem servischen Königssohn Sisman auf etc. то је Хамер оставио неисправљено те и у X. свесци пише на стр. 666.: „Es findet sich kein Widerspruch zwischen den drei Stellen S. 205., 366. и 376., indem von zwei verschiedenen Personen die Rede ist: auf der ersten Seite von Sisman oder Schisman, dem Herrn der Bulgarey, auf der zweiten und dritten von Alexander Sisman, dem Sohne des servischen Königs Lazar etc. Но тај потурчењак Александар Шишмановић није био син српског кнеза Лазара, већ Шишмана, последњег цара бугарскога, и за тога сина Шишмановог Александра удао је кнез Лазар, као што Нешрије на приведенем месту тврди, једну од својих кћери, и по томе би Александар Шишманић био зет а не син кнезу Лазару. Но можемо ли се ми ослонити на турског повесника Нешрију и држећи се њега рећи, да кнез Лазар није удао кћер своју — рецимо Деспину — за цара Шишмана, сина Александра цара, већ за сина Шишмановог а унука Александровог, Александра, који је допао ропства турског па се и потурчио?

Но било онако, као што Лаоник пише, или овако, као што Нешрије тврди, ми ипак не знамо, како се звала та кћи Лазарева, и ако се она, као што Орбин мисли, звала Деспина, то нема Орбин право пишући, да се она преудала за Ђурђа Балшића, јер се Балшићева љуба звала Јелена а не Деспина. Лукаревић опет не зна и не помиње Ђурђа Срацимировог Балшића као зета Лазаревог, већ на трећем месту помиње Николу Горјанскога, угарског палатина и поткраља сремског (vicere di Sirmio) — а жени њего-

вој даје два имена „Helena Despina“ и каже, да се она по смрти Николиној преудала за Сандаља Храпића, хумског војводу. Но за Сандаљем била је Јелена, удовица Ђурђева а не Николина, и она се у тестаменту свом сетила и сестре своје „Деспине“. А шта мислиш, драги читаоче, зашто оба та Дубровчанина толико натежу са зетовима, односно кћерима Лазаревим? Само за то, што се освртали на казивање и причање, по ком је Милош Кобилић био зет Лазарев, те је и том тобожњем зету кнез-Лазареву требало и у историји направити и наћи места међу зетовима Лазаревим. Узевши из приче, да је кнез Лазар дао Милошу Кобилићу кћер своју Вукосаву за жену, нађоше се обојица, то јест и Орбин и Лукаревић, у невољи и у недоумици, шта сад да раде с осталим зетовима Лазаревим и којег између правих зетова Лазаревих да жртвују? Лукаревић је напустио Ђурђа Срацимировог, Зећанина па и на родословној табlici у Орбина нема тога Ђурђа, већ се као зетови Лазареви спомињу само: 1. Вук. 2. Шишман. 3. Никола и 4. Милош Кобилић.

А шта веле наши родословци, писци и повесници

из прошлога века о кћерима или о зетовима Лазаревим? У општој оној „повести о кнезу Лазару и Милошу Кобилићу и осталој српској господи, који бијау у пољу Косову“ (Starine X. 187. и 200.) каже се, да је прва кћи Лазарева Мара, пронаречена Видосава, дата Вуку Бранковићу, а друга, Јела, да је дата за Милоша Обилића, а по смрти Милошевој удаде се за Баошу Зећанина и т. д.

У трonoшком родослову (Гл. V. 79.) пише: „(Лазар) в'шедъ къ Зетъ, в'иошеъ усмираетъ и последизю дщерь свою Милоу обрзуаетъ за сына Баюши, иже по смерти Лазаревой дана вьсть за сѣлтана Паназита тврскогю, на мьсто же ея послала за Баюшеъ дрзга дщерь Лазаревка, иже была жена Милоша княза и коевкоди всегю кониства“. — А на стр. 74. каже се у истом родослову, да је Лазар био силенъ отъ союда княза Юга Богданова и княза Вука Бранковића и княза Милоша Обилића, иже в'ахъ сопражени дщери Лазаревы (и то још за жива краља Вукашина, дакле пре г. 1371.); и опет на стр. 93. „И къ мьсто Милекы къ домъ Баюшевъ дата старьшаа вдова, Милоша коеводи жена, от неже родилася Ангелина преподобнаа (тако?)

(Наставиће се.)

КЊИЖЕВНОСТ.

ПРОФЕСОР КАРИЋ И СРПСКА КЊИЖЕВНОСТ.

Пред нама је и друга свеска „Србије“*) од проф. Карића. Критика још није изрекла свој неумитан суд о овом важном делу; али, и ако знамо, да баш она дела пролазе необјављена, која захтевају највећу пажњу, ипак верујемо, да ће критика изрећи своју, када цело дело угледа света. Нема сумње, критика ће морати признати неуморни труд проф. Карића око озбиљна посла, да речима и сликама упозна српски свет са обновљеном краљевином Србијом. Ово је истина пре проф. Карића урадио Милан Ђ. Милићевић, а и други су покушавали то исто. Свакако проф. Карићу припада заслуга, што је прикупљени материјал систематизирао, допунио и свео у округлу целину. При том Карићева је Србија прво илустровано дело оваке врсте. — Критици, дакле, признајући проф. Карићу заслугу за овакав рад, биће задатак, да испита и оцени: како је разрадио прибрани материјал. Остављајући позванијима од нас ову дужност, ми ћемо се зауставити само на одељку „Књижевност“ (стр. 263.—269.).

Пре но уђемо у претрес онога, што у овом одељку пише проф. Карић, треба да констатујемо две главне погрешке. Прва је, што је делио књижевност: на књи-

жевност краљевине Србије и другу српску књижевност. Разумемо, да је у овој књизи говор само о краљевини Србији; али настаје питање, да ли се духовном животу српскога народа могу поставити границе онако исто, као што се постављају његовим раскомаданим земљама? Да ли се душа српскога народа може онако исто мрцварити, као што је измрцварено његово тело? — Не заиста, јер књижевности Србије нема, као што нема ни књижевности бачке, банатске, сремске, далматинске, босанске и црногорске, већ има само *српске* књижевности. Поједини српски крајеви могли су, више или мање, у појединим временима, доприносити развитуку или застоју књижевности. Српска књижевност могла се, јаче или слабије, развијати у овом или оном пределу, према околностима или приликама, у којима се налазио српски народ. Но нико нема права (све и да се то може) казати: ово је књижевност Србије, ово прекосавских Срба, ово Далмације и т. д. То не допушта сам развитак српске књижевности, јер је једном правцу ударен темељ у једном српском крају, а последнике нашао је у другом. Многи и многи писци почели су свој књижевни рад у овом крају, а наставили га у оном. — С тога је проф. Карић и могао само писати, колико су Србија и њен поли-

*) Србија, опис земље, народа и државе, од В. Карића. — У Београду, државна штампарија краљевине Србије 1887.

тички развитак допринели напретку српске књижевности; али износити биографски и библиографски књижевност Србије, ако није апсурдум, сигурно је неопростива погрешка.

Полазећи с ове погрешне тачке, проф. Карић у одељку „Књижевност“ не помиње Доситија, а сме ли се, пишући о српској књижевности, не изложити рад оног човека, који је први истакао начело: да треба писати народним језиком, и „који је новијој нашој књижевности темеље ударио“ (Новаковић)? — Да, али он није ништа штампао у Србији, па и ако је био први „попечитељ“ просвете у Србији, и ако је отворио нашу велику школу, по проф. Карићу њему нема места у књижевности Србије! Кад би се држали ове Карићеве логике, тада у његову „Србију“ не би смео ући Вук Караџић, јер и ако је у Србији рођен, која су то његова дела штампана у Србији? Међу тим познате су забране, по којима се књиге, штампане Вуковим правописом, не смеју преносити у Србију. Исто тако могла би у „Србију“ ући само половина Даничићева рада, а Матија Бан и Малетић могли би само привирити, јер је већина њихових дела штампана ван Србије.

Због ове кобне поделе Карић не помиње Јована Ст. Поповића, кога Новаковић зове оцем „народног театра и народне драме *међу Србима*“. Из истих су разлога изостављени Бранко, Његуш, Видаковић, Трифковић и Коста Руварац. Поменуемо само ова имена, која у историји српске књижевности представљају епохе, и која су својим радом одређивала правце и за собом одвела јато следбеника, а Руварац је својом критиком много задужио српску књижевност. Зар се може говорити о српском песништву а не поменути Бранка и Његуша, који су српску уметничку песму упутили, да се напаја на свежем народном извору, и који су доцијим поколењима показали, како треба да певају српски песници? — На послетку, због оваке поделе књижевности, присиљени сте, да у „Србији“, поред живог Змаја, прочитате овај став: „за Војислава се може без зазора казати, да је далеко измакао изнад свих наших живих песника“! (стр. 295).

Ми бисмо вољни били опростити проф. Карићу ову погрешку, да је дајбуди доводио у везу поједине писце из краљевине и њихов књижевни рад са осталом српском књижевности.

Друга је погрешка: што се проф. Карић није држао никаквог систематског реда. Почео је са најстаријим књижевним споменицима, па је дошао до Вука. Од Вука прешао је на Даничића, Новаковића, Милићевића, Мијатовића и Владана Ђорђевића, па је за тим легитимично поменуо остале раденике на историји и публицистици; представио нам Вуловића као „је-

диног нешто озбиљнијег радника у литерарној критици“, и Г. Гершића, „којег је нарочито поље: међународно право“. — Говорећи о Милићевићу, Мијатовићу и Вл. Ђорђевићу, дотакао се и њиховог рада на лепој књижевности, а првога је истакао и као етнографа, који је много допринео познавању Србије. После овога Карић дели свој преглед звездом и други део почиње овим речима: „Прелазимо сад на писце у области јестаственичкој“. У овој „области јестаственичкој“ ушли су прво „јестаственичари“, за њима етнографи, математичари, па и писци, који се прочули у лепој књижевности. Пишући о Малетићу, помиње га као критичара и естетичара. — Ова несистематичност много смета прегледу, и проф. Карић далеко би бољи преглед дао својим читаоцима, да је књижевност поделио на неколико група, па прво проговорио о појединим групама у опште, а за тим изнео поједине раднике.

Истакнувши ове две начелне погрешке, нека нам се допусти, да, пре но што пређемо на сам преглед „Књижевности“, напоменемо још и то, да се проф. Карић код неких књижевника несразмерно врло дуго позабавио, док је спет о некима по две три речи казао, а неке је само по имену поменуо. Тако исто дужност нам налаже, да изјавимо, да у овом прегледу књижевности има врло мало Карићевог оригиналног рада. Већином је некритички попабирчено из разних књига и листова. Све, што је писано о Вишњићу, Милутиновићу, Малетићу, Јакшићу и Ненадовићу, узето је од речи до речи од Вуловића, (Годишњица, Гласник, Читанка); о Бану од Јована Вошковића (Гласник 65.) итд. Огрешили би се, кад не би признали, да је ово у неколико слободно радити, јер један човек, ма колико спреман био, тешко може да говори сам собом о најразноврснијим предметима, с којима долази у додир пишући дела као што је „Србија“. С тога се код других народа овака дела раде у заједници, и камо те лепе среће, да је тако радио и проф. Карић! Да је тако радио, његова би „Србија“ била много боља, па и одељак „Књижевност“ не би овакав био, јер би га у том случају писао који књижевник за то спреман. Тада проф. Карић не би морао пабирчити тамо амо, а овако, као што ћемо се даље уверити, некритички је узимао где је што нашао, а чим се маши руком у туђ џак, тако несрећно по нешто извади, да се заиста морате чудити. Оно истина наш народ вели: „камен по камен ето палаче“; али ако се то камење не углади и не удеси према згради, палача ће бити и ћошкаста и рогљаста, као што је већином и одељак „Књижевност.“

Као што већ рекосмо, проф. Карић почиње своју „Књижевност“ легитимичним прегледом старе наше

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

књижевности. Овај му је преглед доста скучен, а нису довољно и јасно окарактерисане мѐне, кроз које је пролазила стара наша књижевност до Вука Караџића. У тој својој скучености писац је неразумљив, а на многим местима пада у доста озбиљне погрешке. Тако на стр. 265. пише: „снажнија књижевност почела се заснивати тек са јачом организацијом државнога живота, под самим Немањом, и то од стране његова сина, светога Саве. Које због

држати за почетке, што их данас сматрамо као најкласичнија у старој српској књижевности. Посрбљавање у то доба не беше ни у какву колебању, као што би морало бити, да је тек у оно време започето. *Језик и стил показују већу чистоту и правилност него што се налази у делима касније писаним.* Што нам се дакле не сачува никакав споменик из времена пре Немање, узрок су силне смутње, пожари и ратови, који су од оно доба прегрмели преко срп-

† Др. Јосиф Панчић.

тога, што сам народни говор тога времена не беше још довољно развијен, да би могао књижевности послужити“... Овај последњи став сасвим је неистинит, и њему на супрот исписаћемо, што Ст. Новковић вели о језику истог времена: „Али у споменцима Немањина времена, у колико су се до нас сачували, ми видимо дела, која се не могу сматрати за почетке, нити је и с које стране прилика да се уз онолику књижевну радњу у Бугарској све дотле ништа у Србији радило није. Не можемо та дела

ских земаља. Поред тога није давно ни започето научно истраживање. А да је књига било доста и пре Немање, имамо и једно историско сведочанство од самога сина Немањина, првовенчаног краља. Он нам у животу свога оца прича, како је у оно време била силно завладала у српским земљама Богумилска јерес. Дигавши се Немања да је искорени, морао је против ње војску кретати и кад је јерес сатрпо и начелнике јој казнио, између осталог је спалио многе јеретичке књиге. Колико је старих споменика

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

само ту пропало?! Исто тако спомиње Дукљански презвитер у своме летописном зборнику *Regnum Slavonicum* некакву словенски писану хронику, која је по свој прилици српска била.*)

Није нам требало призивати у помоћ Новаковића, да оборимо писање проф. Карића. Довољно је испитати ове његове речи: „Први почеци српске књижевности, према ономе што смо напред поменули, заилазе у време пред постајање српске државе под Неманићима. *Има и знакова, по којима се може судити, да је та књижевност, доста рано, била прилично богата*“... (стр. 95.) Оваких контрадикција има пуно, и оне дају јасно обележје, да је проф. Карић о старој српској књижевности писао или претераном хитљом или неразумевањем и непознавањем саме ствари. За то (било ма које од двога) најбоље сведочи овај неразумљиви став: „Први почеци српске књижевности, према ономе, што смо напред поменули, заилазе у време пред постајање српске државе под Немањићима. Има знакова, по којима се може судити, да је та књижевност, доста рано, била прилично богата: Немања, кад је престо заузео, спалио је много јеретичких књига. Но снажнија књижевност почела се заснивати тек са јачом организацијом државнога живота, под самим Немањом и то од стране његова сина, светога Саве. Које због тога што сам народни говор тога времена не беше још довољно развијен, да би могао књижевности послужити, а може бити још пре и с тога, што тадашњим писцима нашим, у погледу на језик, једини углед могаху бити књиге, писане старим словенским језиком: књиге наше старе књижевности, не само прве него ни потоње, не беху писане чисто народним језиком. Језик тих књига беше у основи стари словенски језик; али како је се он одмах, још у почетку, стао дотеривати и предругојачавати према живоме народном говору, и што позније у толико и осетније, то је од књижевника новог доба прозван „српско-словенским језиком“, за разлику од бугарско-словенскога, руско-словенскога итд. Отуда је и цела наша стара књижевност добила име: српско-словенска књижевност.“ — Овде је, јел'те? главна кривица до стила. Да, тај проклети стил проф. Карићу тера страшну опозицију!...

Дужност нам је напоменути, да смо у прегледу старе српске књижевности узалудно тражили св. Ћирила и Методија. Њихов апостолски рад истина није се кретао у границама данашње краљевине Србије; али Ст. Новаковић вели, да Руси и Срби са Хрватима примише исти словенски превод (Ћирила и Ме-

тодија), и једни и други учинише њиме основ својој књижевности. (Истор. срп. књ. стр. 35.)

Пре но ће прећи на Вука Караџића, проф. Карић износи статистику српске књижевности за 1883. годину, и то само цифру, колико је свега књига штампано, и колико од те цифре долази на књиге штампане ћирилицом, а колико латиницом, и напошетку колики је број књига штампаних у Србији (у Београду, Нишу, Шапцу). Овим статистичним белешкама нисмо задовољни, јер тражимо што се год више може новијих података. Кад их проф. Карић није могао набавити за годину 1886., могао је бар узети статистику српске библиографије за год. 1884. која је штампана у „Гласнику“ књ. 61.

И ако су Вуку Караџићу посвећене две странице, опет је његов књижевни рад сасвим бледо насликан. О најважнијем Вуковом раду, о прибирању и издавању српских народних песама, казано је само ово: „Ту се (у Бечу) упозна са ученим филологом Копитаром, и од њега постакнут, он штампа своју збирку народних песама, одмах, године 1814. Овим својим првим радом Вук је засновао нову српску књижевност. Од то доба па до последњих дана својих Вук је веома често путовао и обилазио различне крајеве простране отаџбине наше, и са изванредним стрпљењем, марљивошћу и дубоким разумевањем купио народне српске умотворине: песме, приче и пословице, бележио обичаје и прибирао градиво за земљопис српске земље“. — Зар баш ништа више, о важности и лепоти највећег блага српске књижевности? Зар баш ни једне речце о Вуковој полемици са Милошем Светићем (Хаџићем)? — У место одговора на ова два питања додаћемо, да је малко светлија слика Даничићева рада.

Што се тиче Стојана Новаковића, прво и прво нису обележене четири главне групе његова научна рада, што је требало учинити, да се читаоцима пружи вернија слика овог српског књижевника и научника, па је после тога требало поменути главнија његова дела појединих група. Према томе не би се смеле заборавити у литерарно-историској групи расправе: „Српске народне песме о боју на Косову“ (1877.), „Ђуро Даничић“ (1878.) и „Варлам и Јосиф“ (1881.). — Даље не стоји, да је Новаковић издао у целини „Српску Граматику“ 1879. г. Те године угледао је света само први део, а други делови штампани су 1880. године. „Словенска Граматика“, коју проф. Карић и не помиње, штампана је 1884. год. За Новаковићеву „Историју српске књижевности“, проф. Карић пише, да је штампана „1869“ године. Немамо при руци прво издање Новаковићеве „Историје срп. књ.“; али у предговору другом издању, које је штампано 1871. год., вели Новаковић: „Ево

*) Ст. Новаковић: Историја српске књижевности. — Београд 1871. стр. 43. и 44.

након четири године другог, са свим прерађенога издања ове књиге. — Према овоме никаква Новаковићева „Историја српске књижевности“ није штампана „1869“ године, јер је и „Мали извод“ из Историје српске књижевности штампан 1867. године. — Новаковић није издао ни једну збирку „Српских народних песама“, већ је 1877. год. издао „Српске народне загонетке“ (Београд-Панчево), а 1867. год. издало је Срп. учено друштво Петровићеву збирку „Српских народних песама“, којој је Новаковић написао предговор. Да ово није збунило проф. Карића? — На послетку не стоји ни то, да је Новаковић саставио еп „Косово“, већ је, као што сам вели, покушао да, по Д'Аврилу, уреди целину од српских народних песама, које певају нашу тужну катастрофу.

После Новаковића проф. Карић прелази на Милана Ј. Милићевића, коме одаје заслужено признање. Говорећи о Милићевићевим „приповеткама“ и проф. Карић упао је у погрешку, у коју падоше многи други. „Приповетке његове — пише Карић — по уметничкој им страни имају веома великих недостатака; приповедајући он се зауставља веома дуго при појединим сликама, тако, да се у њима целина сасвим губи.“ — Ово значи: или не разумевати, или не хтети разумети Милићевићево причање. Ми држимо, да Милићевићу никада није ни падало на ум да пише уметничку приповетку, јер и он сам у предговору „Зимњим Вечерима“ вели: „И сад, поштовани читаоци, имате у рукама целу једну збирку — не приповедака, него прича, црта, белешака, сцена, епизода, утисака.“ — После оваквог пишчевог признања, смешни ли су сви они, који његове приче, сцене, белешке мере мером уметничке приповетке, па чак и новеле, те у помоћ призивају и немачке естетичаре! — Милићевић је хтео да верно изнесе оно, што је чуо из народних уста и да лепо исприча оно што је видео. У томе је успео, и тиме је заneo Даничића. — Мислимо да је требало поменути и Милићевићеве преводе, од којих по неки вреди за српску књижевност не мање од по неког његовог оригинала.

Кад је већ пала реч о преводима, требало је у „Књижевности“ јаче истакнути и преводе и преводиоце, јер преводи не „намирују само потребе ширег читалачког круга“, већ се њима прилично богати и сама књижевност. Зар класичан превод Игњих „Јадника“ не вреди много више од песама у прози др. Владана Ђорђевића?

Карића је до одушевљења заneo Чедо Мијатовић и као песник и као историчар. Не меирамо му, јер и нас тако исто заноси Мијатовићева поезија, која се истиче у свим његовим радовима. Ми искрено жалимо, што Мијатовић није неговао лепу књижевност,

јер би он био највећи српски романсијер. Али, и ако се његовој поезији и дивимо и клањамо, не смео заборавити, да та поезија и шкоди његовим историчким радовима. Историчар, који пусти на вољу својој поезији, место историје напише роман. Меколе вели: „Прави историчар треба да располаже моћном имгинацијом; али треба да је зна и обуздати, па да се задовољи прибраним материјалом, и да се чува да празнине не допуњује сам собом“. Исти учени критичар додаје за Иродота: „Он је написао књигу, каквој нема равне, можда је саставио нешто лепше од најлепше историје; али није написао праву историју, јер је све, од почетка до краја, измишљао“. — Ове се речи у неколико дају применити и на Мијатовића.

Један наш пријатељ, који се озбиљно бави српском историјом, писао нам је једном приликом ово о Мијатовићу, као историчару: „... Историски су радови Чедини необично лаки, отуд велика непоузданост у њега. Рекао бих, да он површном студијом дође до извесних погледа, и тад бива оно, што му је Светомир (Николајевић) казао у свом реферату о „Деспоту Ђурђу“: Чедо, као и Ливије, по мишљењу Вајсенфелда, пошто је себи створио у напред појам о каквој појави, сређује и одабира грађу и изворе историске. Тим бих начином једино могао објаснити неке крупне погрешке његове. Око, које не би било у напред засењено, у напред спремно да не види истину, не би нипошто доживело неке мисаоне оптичне обмане, каквих у Чеди има. За то често извори, на које се он позива, немају ни речце о ономе, што он вели да тврде; често су сасвим противни његовом казивању. Ипак он безбрижно распреда на неколико страна своје комбинације на тако лабавим претпоставкама. Тако је без сумње и оно, кад он прећути читаве и велике одељке из живота својих јунака (ова је реч овде сасвим умесна), или помене тако мимогред, да се човек једва и досети. Додај томе и то, да ће ретко кад употребити и приближно потпуно изворе, који су му на услузи, па ћеш видети, шта и како мислим о његову раду...“

Даље пише проф. Карић: „На старој историји српској доста је радио Панто Срећковић, али без особитог успеха. Никола Крстић расправљао је такође неколика историска питања из старе историје, и написао је, у своје време веома хваљену: Историју српскога народа, за школе. Љуб. Ковачевић стекао је гласа бавећи се само расправљањем хронолошких питања а Јован Ристић је са збиљом, достојном правога историчара сувременика, описао значајније епизоде из историје наше, од неколико последњих десетина година“. — Ни ми се, признајемо, не заклињемо Срећковићевим историчким радо-

вима, и ми читамо Руварчевог „Кнеза Лазара“; али за то ипак тврдимо, да је врло нескромно рећи (а ничим не доказати), да је Срећковић радио „без особитог успеха“. Исто тако намеће нам се питање: зар је Љуба Ковачевић стекао гласа само „расправљањем хронолошких питања“?!

Пре но пређемо даље, треба да нагласимо, да проф. Карић, говорећи о историским писцима, није поменуо Косту Николајевића, чији историски и археолошки радови заслужују особиту пажњу. О његовом историском раду читамо у „Јавору“: У „Гласнику“ XI. од год. 1859. написао је опширну студију: „*Комненовске или народне песме о србским Комненима, срањивне предањјама, летописима и сиоменицима*“. Исту је после продужио у Гласнику XII. и XIII. под насловом „*Србски Комнени по предањјама и по историји*“. — У „Летопису“ од 1861.—1875. публиковао је серију чланака под именом „*Критичка покушенија у периоду од првих пет векова србске историје*“; распространио је исте доцније на „седам првих векова“, да их у чланцима „*Стара Историја србска по домаћим предањјама*“ остави након себе *недовршене*. — У посебној књизи „*Soerbska besjeda u latinskom pismu*“ предлагао је Николајевић реформу латинице, испитао и разложио значај народа старогилрскога. (бр. 5. — 1878 год.)

Па и Јована Бошковића требало је поменути уз Даничића и Новаковића, јер, и ако ми потпуно делимо мишљење једног нашег пријатеља, да би по Бошковићу, без Даничића, Срби још и данас писали „јер танко“, „јер дебело“ и „јаћ“, то је ипак Бошковић озбиљнији заступник филологије, но Радмио Лазаревић песничтва.

Читава једну страницу у овом доста скученом прегледу књижевности посветио је проф. Карић књижевном раду дра Владана Ђорђевића. Не би му замерили, да му је и више посветио, јер је др. Владан у неколико то и заслужио; али нам никако не иде у главу, што вели, да су „Ђорђевићеве приповетке у неку руку *песме у прози*“. — Код нас је од неко доба ово „песме у прози“ ушло у моду, те над најобичнијим саставком видите „песме у прози“! Велики Тургењев био је толико скроман и своје цртице назвао „*Senalia*“, а наслов „*Песме у прози*“ дао им је уредник „Вјесника Европи“. Српски писци одмах своју недоношчад крсте песмама у прози, и ако данас немамо ни честите песме у стиховима! Али, ако се овако што може појединим писцима и одбити на њихову нескромност, то се никако не може допустити ономе, који је себи ставио у задатак, да прегледа стање српске књижевности; њему, велимо, не може се допустити, да назива „песмама у прози“ оне приповетке, које кипте роман-

тицизмом, које су данас предате заборау, и које он сам зове „почетничке“! — Признајемо, да је „Отаџбина“ „обилношћу и разноврсношћу садржаја, озбиљношћу, са којом су поједини чланци рађени, одабраношћу прилога у одељку за лепу књижевност — надмашила све сличне појаве у нашој књижевности“; али само у првој и другој њеној серији, када око себе беше прикупила прва српска пера. С друге стране додајемо, да је „Отаџбина“ прошле (1887.) године сенка некадање „Отаџбине“. Ваљда проф. Карић не ће тврдити, да је већина данашњих сарадника „Отаџбине“ достојно заступила Стојана Новаковића, Мијатовића, Николајевића, Ристића, Лазаревића, Милићевића и друге?!

„Међу нашим публицистима — наставља Карић — Стојан Бошковић заузима прво место и по богатству државничких мисли, и по лакоме и лепом стилу, и по количини (?) рада. Низ чланака, трајније вредности, општањао је у књизи: За просвету и слободу, год. 1882. Бошковић је до данас дао нашој књижевности и најбоље огледе из опште историје. За тим долази Г. Гершић, којег је нарочито поље: међународно право, и Матија Бан, који је много писао о свима политичним и друштвеним питањима Србије и истока Јевропског. У литерарној критици једини је нешто озбиљнији радник: Светислав Вуловић.“ — Овде нас је највише задивило, што вели Карић за Св. Вуловића, да је „у литерарној критици једини нешто озбиљнији радник“. Ваљда је Вуловић то заслужио тиме, што је, доказујући, да је „Смрт Смаил-аге Ченгића“ Његушева, показао свету, да није схватио дух Његушеве поезије, и дух поезије „Смрти Смаил-аге“? Или је можда тај епитет привредио књижицом „Из позоришта“? — Какав је Вуловић литерарни критичар, видићемо мало ниже. Овде ћемо само то напоменути, да поред Вуловића, „јединог“ озбиљнијег радника у литерарној критици“, проф. Карић вели за Малетића, да је као *критичар* показао „вазда оштроумље, одличан укус и поуздан поглед“ (стр. 289.). На стр. 276. вели опет за Новаковића, да је „критиком много учинио.“ Како се ово међу собом слаже? Како ли ће тек синути Вуловићев критички таленат, када се сетимо научних Данићевих критика?! — Но све и да ово не поменуемо, опет Вуловић није *једини* српски критичар. Не ћемо да ређамо оне, који ако нису бољи, заиста нису гори критичари од Вуловића; али не смемо прећутати једног литерарног историка, који ће свакако бити *малко* бољи од Вуловића: то је Светомир Николајевић са својим критичким студијама о Гундулићу, Шекспиру, Тацити Бајрону и другима.

О Гершићу треба да приметимо, да његово „на-

рочито поље“ није „међународно право“, него римско, па тек после долази међународно и државно право. Ценећи Гершићев правнички рад, не смемо заборавити — као што то ради проф. Карић — на заслуге, које су у правничкој књижевности стекли: Матић, Ценић, Ђока Павловић, Радовић и Авакумовић.

Кад је проф. Карић повео реч о публицистама у Србији, није смео previdети Давидовића, првог уредника првих новина у Србији, и Милоша Поповића. Овај последњи може се назвати оцем јурналиста у Србији, око кога се сакупљали први данашњи наши књижевници, те савијајући „Видовдан“, развијали своја књижевна крила. Баш и да допустимо, да је проф. Карић могао заборавити (што не би смело бити) ову двојицу и по неког данашњег нашег публицисту; али како се не сети Светозара Марковића? — Светозар Марковић (слагали се или не слагали с његовим назорима) створио је читаву једну генерацију, а својим публицистичким радовима, својим идејама улио је нов дух, нове мисли у политички и књижевни живот Србије. Од њега настају други, нови погледи и живљи покрет међу омладином. Његова књижевна дела, која се понављају тичу Србије, нису била тренутне вредности, јер се њихов утицај посредно и непосредно још данас осећа. Са Светозаром Марковићем иде упоредо и сав омладински рад, који се не може и не сме previdети, кад се поведе реч о новијој српској књижевности.

Са публицистама требало је изнети и мене, кроз које је пролазила српска журналистика — књижевна и политичка — и напоменути јој главније представнике, јер све и кад би пристали уз проф. Карића, да је ова „врста књижевности дала код нас само негативних резултата“ — она је опет имала свој моћан утицај на развитак саме књижевности, па и Карић много приписује Новаковићевој „Вили“.

Сад би требали да са проф. Карићем уђемо у „област јестаственичку“, и да се тамо састанемо са Малетићем, Баном и другим песницима и приповедачима. Пре но то учинимо, дужност нам је напоменути, да у целом Карићевом прегледу књижевности не нађосмо помена о философији, као да се на тој грани у Србији ништа није радило. Не велимо, да су радови философских радника дали бог зна како сјајних резултата; али се опет радило. Кујунџићу заиста поезија није отворила врата српске академије! Такође требало је проговорити неколико речи и о српским финансиским радницима. Највише се пак проф. Карић огрешио о једног озбиљног трудбеника за познавање нашег просветног стања, који као кртица ради и који је, нема сумње, и проф.

Карићу много помогао за „Србију“. Његове груди не кресе страни ордени, као бившем му колеги из министарства народне привреде; али нас је за то много више задужио. — Тај се озбиљни и неуморни трудбеник зове: Богољуб Јовановић.

Ево нас у „област јестаственичку.“ Прво је место уступљено Панчићу, па за тим Ђујовићу, Лозанићу и Сави Петровићу. Свима се овим радницима достојно признају заслуге и одаје им се заслужена пошта. После ових долазе књижевници, „који су доприносили познавању Србије по земљописној страни њеној.“ На трећем месту налазимо ове речи: „На пољу математике, самосталним радовима на српском и немачком, језику одликовао се, у неколико, Љуб. Клерић. Самостални радови Д. Нешића и Д. Стојановића од мање су вредности“ — Овакој лаконској оцени о Клерићевим и Нешићевим радовима не треба да се чуде читаоци, јер кад проф. Карић не зна, да је Клерићево главно поље механика, то о њему и о творцу математике код Срба — Нешићу — није могао боље ни говорити. — У осталом упућујемо проф. Карића на Нешићеву академску расправу „Поглед на Лајбницову методу инфинитезималну“, која ће још јаче притврдити његово тврђење, да су Нешићеви „самостални радови“ од „мање вредности“!... — Нека нам се не замери, што ћемо запитати проф. Карића, где је математичар Е. Јосимовић са: *Основним чертама равне и сферичне тригонометрије* (1858.); *Начела више математике* (1858.); и другим радовима? Где ли др. Вук Маринковић (1807.—1860.), професор Београдског лицеја, за кога Новаковић вели, да је „својом *Физиком* (1851.) и *Јестаственом иновјесницом* (1851., друго издање 1861.) положио прве темеље српској терминологији у природним наукама“?...

Пробродисмо мутне вале, и ево нас у тихо пристаниште лепе књижевности; али и овде су скоро све обале разорене. Ни овде не можемо да се одморимо, да привежемо своју лађу, јер на сваком месту можемо да наседнемо. Са свију страна навалише на нас попабирчене фразе, које су само фразе. И оне су несрећно узимате, а још несрећније калуљене. Вуловић о Јакшићу вели: *Кад је готово био иресазну извор лирске поезије Ђурићеве*, и кад се чинило да је у опште малаксала песничка снага његова...“, а проф. Карић у „Србији“ пише: „*Кад готово иресазну извор песама*, онда се Јакшић...“ — И рече и остаде жив!... Ипак проф. Карић понајнесрећнији је онда, кад износи своја оригинална мишљења. Чујте га само: „Гледајући на Србијанку (реч је о Милутиновићу) са чисто уметничке стране, може се казати, да у њој нема много праве поезије“... (стр. 287.). Ово је тек најновији проналазак! До сада

су обични смртни људи знали, да *поезија*, гледали је са уметничке или ма са које друге стране, увек остаје *поезија*. Зар, гледајући са уметничке стране, наше народне песме губе нешто од своје поезије?! Уметничка страна може замерати техници једне песме, њеном облику и склопу; али поезија остаје увек поезија. „Горски Вијенац“ са уметничке стране није драма; али за то ипак остаје највећи песнички створ код Срба! . . . Лепу ли је Милутиновићеву слику проф. Карић пружио читаоцима „Србије“, нека посведоче ова места: „У лирском песништву Сима је најобјективнији српски песник. — — — „Србијанка“ је најзначајније дело Симинова песништва. — — — Али ма да је Србијанка најглавније дело Симинова, опет она има доста махна. — — — Најглавнија му је махна у свему готово његовом песништву неразумљив језик. Стил му је таман, јер му је осећање јаче од речи, те не може да га њоме стигне; мисли му се гуще у тескоби израза, и кад му је осећање на највишем врху, онда му обично усахне поток од речи. У невољи гради он тада нов језик, али му језик слабо ко разуме. Друга му је махна, што му песме о српском јунаштву киште митологијом грчком. — Гледајући Србијанку са чисто уметничке стране, може се казати, да у њој нема много праве поезије: догађаји су у њој испричани верно, историски, али сувише празно. То нису одушевљене јуначке приче, *већ војнички описи, изведени на ситно*. Што по неки пут у овим песмама *одушеви и занесе, то су описивања*, по сред којих светлцају лирске искре, које по некад више вреде од целе песме у којој су. — После Србијанке знатнија су песничка дела Симинова: „Зорица“, „Тројебратство“, „Тројесестарство“, све епске садржине. — — — Драмско је песништво још мање одговарало дару и образовању Симинову: у драмама му је нарочито драмски крој слаб“. — Баш смо и ми неке луде: до сада смо сви држали, да је Сима Милутиновић велики песник, кад оно глед'те чуда: у тој толико хваљеној „Србијанци“ *„нема много праве поезије“!* Што човек више живи, све више учи! Не говоре људи за бамбадава: живот је школа! . . . Грехота само, што проф. Карић велику порцију ове своје славе треба да уступи „једином нешто озбиљнијем раднику у литерарној критици“!

Пред нама су сад два песника из гомиле оних, који означавају прелаз од школе латинског класицизма, оличене у Мушицкоме, к младој школи. — — Ти су песници: Ђорђе Малетић и Матија Бан.*) — Али што рек'о Талијанац: *Oh viene il più bello! Ни*

*) Ове су речи из „Србије“ (стр. 283.); али их не метнусмо под наводницама с тога, што ни проф. Карић није забележио, да их је узео из „Slovinca“ 1881. год. Због тога се овде и помиње Мушицки, и ако није из Србије! . . .

код Малетића, ни код Бана нема праве карактеристике њиховог рада. Док Новаковић с правом вели за Малетића, да се у његовим радовима „види више појетска ученост него дар, више склапање него створ животом задахнут“, дотле Карић о Малетићевим „Сватовима“ пише, да кроз њих „веје јака струја из срца и маште“! Колико пак проф. Карић познаје критички и естетички Малетићев рад, сведочи нам овај став: „По овој страни књижевне радње (естетичке и критичке) најважније му је дело: „Грађа за историју српског народног позоришта у Београду“. — Дакле, најважније је Малетићево критичко и естетичко дело збирка разних (туђих) српских и страних критика и приказа на дела, која су представљана у Београдском народном позоришту? — А „Теторија поезије“? а „Реторика“? а „Бановић Страхиња“? А критике на Радишића, на Бранка, Суботића и т. д.?

Најзанимљивије тек сада долази. „Банове лирске песме роман су у стиховима; оне чине љубавну епопеју, у којој некада преовлађује љупка и свежа машта а некада жарко осећање, које му са дна срца извлачи сад меку сету сад усклике гнева и горчине. Његове патриотске песме, епски спевови и јуначне оде могу се уврстити међу најснажније и најлепше спевове словенске“. („Србија“ стр. 289.). — Колико роман у стиховима, љубавна епопеја, најлепши словенски спевови и све остало о Бановим песмама и драмама, није проналазак проф. Карића. Он је све то узео, не поменувши, од Јована Бошковића; али ни Јовану Бошковићу не припада слава за ова епитета, јер их је и он (не напоменувши, разуме се) *преписао* из књижице Симе Пјеротића: „Sulla vita e sulle opere di Mattia Ban (Zara 1881).“ — Да лепе ли среће, лепе ли радости! Поред два српска писца, два српска професора, треба да тражимо једну страну књижицу! . . . Али нас се не тиче Пјеротић и његова талијанска књига; ми не ћемо да испитујемо, колико су оправдане његове речи односно Банове поезије. Хоћемо само да констатујемо једну жалосну појаву: како један професор велике школе, секретар највећег српског научног завода, један српски научник онда, када треба да држи свечану научну беседу у Српском Ученом Друштву, толико понижава себе и то друштво, да оцену о педесетгодишњем раду једног српског књижевника *преписује* од речи до речи из једне стране — талијанске — књижице!! . . . Нама је позната цела жалосна историја овога догађаја; али о томе, као и о примљеном хонорару, најбоље је — ћутати! — Кад би, дакле, све оно, што се у „Србији“ пише о Бану и његовој поезији било оригинално мишљење проф. Карића, или проф. Бошковића, ми би се упустили у оцену

тога; али кад то вели Сима Пјеротић за Галијанце, просто му било, но непросто двојници српских професора, као што њима и остављамо целу моралну одговорност! . . .

Ћутке ћемо прећи преко Ненадовића (и ако би имали што шта приметити), јер се ова наша оцена и тако много отегла, а не би ради били, да исправка погрешака буде већа од саме Карићеве „Књижевности“. Због овога прећићемо на друге песнике, које проф. Карић помиње, а међу којима не видимо Каћанског, чије песме, да и не говоримо о Кујунџићу и Радмилу Лазаревићу, стоје над Драгашевићевима и Шапчаниновима. Каћанскога су песме нежне, слатке и без много празних речи, а, ово је најглавније, задахнуте су најчистијим патриотизмом. Предмете својим песмама обично је узимао из народног живота, или је опевао најважније српске догађаје.

Колико је жалити, што Каћански није ушао у овај преглед књижевности, толико нам исто чудно звуче ове Карићеве речи; „Ми ћемо се овде задржати само при онима, који су, и до послетка, остали верни своје песничком дару и на песништву радили . . .“ — Писац, који је себи ставио у задатак, да читаоцима пружи преглед књижевности, овако што не сме написати. Њега се не тиче, да ли неко још и данас пева или не пева. Његово је, да покаже: вреди ли оно, што је неко написао. Ако данас Јован Илић не пева (на послетку, ко то зна?), његове песме баш ништа нису изгубиле од своје вредности. Он и данас остаје српски Мирза Шафије. Од куд опет пронађе проф. Карић, да Драгашевић сад не пева, кад је он и у прошлој години „Стражилова“ објавио неке своје стихове?! — Знамо, да да је овако лакше, тим пре, кад се при руци нема каква књига, из које би се могла попабирчити која фраза о овим песницима! О Јакшићу је Вуловић написао неколико табака, и онда је лако склапати шупље реченице.

„Кад готово пресахну извор песама, онда се Јакшић баца на приповетку, и ту се на ново показује његова песничка снага у свој својој лепоти“ (стр. 292.). — Као што већ видесмо, овај кобни став није Карићев оригинал. Он слепо поверова „једином нешто озбиљнијем раднику у литерарној критици“, који вели: „Кад је готово био пресахнуо извор лирске поезије Ђурине и кад се чинило да је у опште малаксала песничка снага његова, онда се у један пут показа та снага у свој пређашњој лепоти својој и потече бујним бистрим врелом — приповедака.“*) — Али што верује проф. Карић, не ћемо ми да верујемо, а не ћемо с тога, што је не-

истинито Вуловићево тврђење (о Карићевом не вреди ни трошити речи!). Код Јакшића иду упоредо и песма и приповетка. Своју „Првенчад“ Јакшић је написао 1853. год., а прву приповетку („Краљица“) 1860. год. Из ове је године (1860.) песма „Ја сам стена! . . .“ Доцније му: „На Лишару“ (1866.), „Отаубина“ (1875.), „Шваља“ (1875.), и многе друге, у којима се нигде не осећа, да је „готово пресахнуо извор лирске поезије Ђурине“. На послетку и најпростији рачун обара Вуловићево и Карићево тврђење: Јакшић је написао око 150 песама, а од тога броја до 1860. године, кад је почео писати приповетке, долази 39 песама! Па све и да немамо овај сразмер, зар се може казати, да је „готово пресахнуо извор лирске поезије“ код онога, који је пред своју смрт написао „Станоја Главаша?“ — Одумите „Главашу“ драмски склоп, остаје вам најлепша и најбујнија лирика.

„Једини нешто озбиљнији радник на литерарној критици“ нанео је другу велику неправду Јакшићу. (Не тиче нас бледа Карићева копија, кад имамо Вуловићев оригинал, и ако морална одговорност пада на проф. Карића.) Говорећи о Јакшићевим драмама, овако пише Вуловић: „У Ђуриним драмама нема богатства, разноликости и оригиналности у карактерима.“ Да би то доказао, додаје: „Јунаци су му један као и други: храбри и племенити, али плахи и недоследни; поглавари колебљиви; неваљалци невешти и глуви. Женски карактери или наивни (Марта у Јелисавети), или страсни (Босилка у Сеоби Србаља), или лукави и покварени (Јелисавета). Просте, грубе карактере слика врло добро; исто тако старе, мудре људе и јунаке.“*) — Дакле у трима драмама Јакшић „слика врло добро“: *просте и грубе карактере*, а тако исто *старе, мудре људе и јунаке*, па за то ипак у његовим карактерима *нема разноликости?! . . .* Ово изнесосмо, да сами читаоци виде, колико критичне доследности има код „јединог нешто озбиљнијег радника у литерарној критици“! Јакшић, не да се порећи, није познавао драмска правила; у његовим драмама нема никакве технике, с тога се оне тешко и представљају. Јакшић није познавао Шекспира, па да од Максима Црнојевића начини болесна филозофа — црногорског Хамлета; али је за то Јакшићева Јелисавета, да не помињемо Радоша Орловића, карактер на своме месту, карактер, каквих је мало у српским драмама. — Јакшићевим драмама може се замерити формална страна; али се не сме рећи: „Јакшићеве су драме слабе“, као што вели проф. Вуловић, а секундира му проф. Карић!**)

*) На поменутом месту, стр. 125.

**) Оволик само узгред рекосмо, остављајући, да другом приликом озбиљније проговоримо о литерарним студијама проф. Вуловића.

*) Вуловић: „Ђура Јакшић песник и сликар“ (VII. књ. „Дела Ђуре Јакшића“, стр. 35.)

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Кoliko је проф. Карић несрећан, чим отвори уста, да и сам коју рече, нека нам и ово посведочи: Ређајући најбоље Јакшићеве приповетке, помиње, између осталих, ове: „У иланици“, „Каштанов гроб“, „Рањеник“, „Ратници“. Прва је скоро најромантичнија Јакшићева приповетка, а друге три спадају између најслабијих од Јакшићевих слабих ратничких приповедака. Баш грехота, што је изоставио „Рускињу“ па би тек онда изнео читаоцима Србије најлепше Јакшићеве приповетке! . . .

Хвала Богу! приближујемо се крају. Пред нама су још само Шапчанин, Глишић, Комарчић, Лазаревић, Веселиновић и браћа Илићи.

Шапчанинова муза одушевила је проф. Карића, који баш у ономе истиче Шапчанина, где је најслабији — у лирици. Код Шапчанина, и у песми и у прози, много је претежније лепо и укусно рухо, којим заодене и своје песме и приповетке, и то надокнађава песникову стваралачку моћ. Ипак у многим и многим песмама Шапчанин јако натеже са римом, те у невољи гради чудне речи, као *зрачуљцад, вућиги, вућим*, да би начинио риму са *прућим*, и т. д. За чудо опет да проф. Карић као узор Шапчанинове поезије помиње: „Село у детињским споменима“ и „Љубичице“. Последње Шапчанин није уврстио у збирку својих песама „Жубори и Вихори“, а за „Село“, вели у напомени: „Ове сам песме мислио изоставити из ове збирке, па с тога је напред печатана песма „у селу“ која је четрнаест година доцније певана“. — Ово нам је довољно; али кад је Карић баш хтео поменути коју песму као узор Шапчанинове вештине описивања „како природе саме, тако и лепоте и тишине живљења у њој“, то није смео заборавити „Божик“, који заслужује особиту пажњу. — Право да кажемо, ми не разумемо, што проф. Карић хоће да каже овим својим ставом: „С

Дрине на Ншаву“, путопис из 1877 и 1878., чини повећи засебан роман! . . .

Глишић је доста добро окарактерисан, и ако би желели да се оцена најбољи изостави. Тек почесмо добијати нешто мало приповетке (управо слика), а већ истичемо, ко је први и најбољи. „Прва бразда“ заиста је лепа сличница и Глишићу се на њој може честитати; али се опет не може рећи „увршићу се у најбоље приповетке у нашој књижевности.“ Прво, јер, као што рекосмо, није приповетка, а друго, што и сам Карић вели за Лазаревића: написао је само шест мањих (зар и „Вертер“ и „Школска Икона“) приповедака; али оно што је написао, по свему, изнело га је на висину првога нашег приповедача. Мало ниже опет вели, да су Веселиновићеве слике најлепше, „што их у нашој приповетци имамо“.

Остају нам још Драгутин и Војислав Илић. За првога пише проф. Карић: „пошто је само кратко време остао при лирској песми, приступио је драми и написао до сада две: „Вукашин“ и „Јаквинта“. — Ово не стоји, јер поред „Вукашина“, „Јаквинте“ и „Прибислава, историске драме с певањем“, Драгутин Илић по „превасодству“ је лиричар. То и сам признаје.

За Војислава пак „завор је казати“, „да је далеко измакао изнад свих наших живих песника“. — И ми признајемо и поштујемо Војислављев песнички таленат; али да је он највећи живи српски песник, томе се сигурно и сам Војислав смеје. — Како ли се опет слаже: Војислав први живи српски песник, а Бан први словенски песник?! . . .

Овим смо завршили преглед „Књижевности“ у Карићевој Србији. После оволиког нашег говора треба ли какав морал? Треба ли завршна реч? — Не!

У Београду, фебруара 1888.

Дан. А. Живаљевић.

КОВЧЕЖИЋ

ЧИТУЉА.

Др. ЈОСИФ ПАНЧИЋ.

Приказујући у данашњем броју читаоцима „Стражилово“ лик дра Јосифа Панчића јављамо им, да се велики тај научењак српски 25. дана прошлог месеца у Београду растао са овим светом, дочекавши лепо старост и наравивши се свога века на пољу природних наука са толико истрајности и успеха, да је за собом оставио сјајан спомен као један од најтемељитијих научењака наших, као човек, који је прокрчио стазу самосталном научном испитивању природноиснога стања у Србији. У тој су струци његове заслуге за српску просвету неоспорне и бесмртне те ће му се са захвалношћу и признавати, док буде и једног Србина. Неуморни његов рад уважен је био и за живота му те је

покојни Панчић био одликован сваком почасту, која се само може указати умну раднику. Последња му је и највећа дика била то, што га је краљ Србије, ценећи му важност научењачку, поставио за првог председника новоосноване краљ. српске академије наука и уметности. — Панчић се родио године 1814. у Брибиру у хрв. Приморју. Гимназију је изучио на Реци, филозофију у Загребу а медицину у Пешти и ту је 1842. године постао доктор медицине; за тим је још четири године провео допуњајући и усавршавајући своју научну спрему па је онда године 1846. прешао у Србију, којој је верно послужио све до смрти своје. Панчић је написао силна стручна дела и расправе, које све од реда, по исказу стручњака, сведоче богату ученост и научењачку солидност пишчеву. Позвани ће зацело достојно оценити огромне заслуге Панчићеве за српску књижевност и српску науку — ето баш сад читамо у „Отаџбини“, да један од Београдских професора природних наука већ ради за „Отаџбину“ опширну студију о свима научним радовима неумрлога Панчића — ми пак овде можемо само из дубине душе завапити: Нека је лака црна земља презаслужном Панчићу и био му вечан спомен у Српству!

САДРЖАЈ: Тата. Црта из Сарајева. Написао Ђ. Јовановић. — Оморика. Песма од Војислава. — О кнезу Лазару. (Наставак.) — Књижевност. Професор Карић и српска књижевност. Од Дан. А. Живаљевића. — Ковчежић. Читуља.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 ф. 50 н. на по год., 1 ф. 25 н. на четврт год. — За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 ф. на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад. — За Србију прима претплату књижара В. Валожња у Београду.